

จิตรกรรมลายรดน้ำ จาก อัตลักษณ์ความงามวิถีใต้¹

Southern Folklife Identity Lacquerware Painting

วรรณวิสา พัฒนศิลป์²

บทคัดย่อ

ความงามของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา การประกอบอาชีพ และเครื่องมือเครื่องใช้ รวมถึงความเชื่อ ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะตนของภาคใต้ อันปรากฏในรูปแบบ สถาปัตยกรรม พรรณพฤกษาและการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชน จากลักษณะเฉพาะดังที่กล่าวมา ทำให้ผู้สร้างสรรค์ได้ทบทวนความทรงจำและรู้สึกโหยหาอดีตในวัยเยาว์ที่ยังคงประทับใจรู้สึก เกิดเป็นความตระหนักถึงคุณค่าทางความงาม ความสุขและความเรียบง่ายในวิถีพื้นบ้านทางภาคใต้และจุดประกายเป็นแรงบันดาลใจในการถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้สึกดังกล่าว โดยถอดบันทึกรูปทรงพร้อมปรับลดทอนเป็นลายเส้นและผูกประกอบลายในแบบศิลปะไทย สร้างสัญลักษณ์ทางความงามของรูปร่างและรูปทรงตามแบบเฉพาะตน เป็นผลงาน “จิตรกรรมลายรดน้ำ จากอัตลักษณ์ความงามวิถีใต้” เพื่อจุดบันทึกกลั่นกรองจากความงามของวิถีชีวิตผ่านมุมมองอันพิเศษของผู้สร้างสรรค์

คำสำคัญ: ลายรดน้ำ อัตลักษณ์ ความงามวิถีใต้

¹ ทุนงานวิจัยสร้างสรรค์สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ประจำปีงบประมาณ 2564

² อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร สาขาวิชาเอกศิลปะไทย วิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Abstract

Beauty of lifestyle, art and culture, tools, instruments Wisdom and occupation Including the unique beliefs of the South Which appears in the form of architecture, flora and community lifestyle The creators realized the value of beauty, happiness and simplicity in the southern traditional way. Recall the creator's memories, impressions and longing for the past in my childhood. It is the inspiration to convey from the experience and feelings. Create the shape, reducing the lines, tied together with a pattern in a Thai art style Create aesthetic signs of individual shapes and forms. It is the work of "Southern Folklife Identity Lacquerware Painting" to record the aura of the beauty of the way of life. Through the special perspective of the creator.

KEYWORDS: Lacquerware Painting Identity Southern Folklife

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคใต้ของประเทศไทยมีภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ ส่งผลให้มีการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ การสร้างบ้านเรือน การเลี้ยงสัตว์ รวมถึงความเชื่อที่มีการปลูกฝังส่งต่อกันมาจวบจนปัจจุบัน

ความงามของวิถีชีวิตชาวใต้ที่มีลักษณะเฉพาะนั้น มาจากความสุข ความประทับใจ ความทรงจำในวัยเยาว์ของผู้สร้างสรรค์ จากประสบการณ์ตรงที่มีครอบครัวอาศัยอยู่ทางภาคใต้ ประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย แต่เนื่องด้วยปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้ผู้สร้างสรรค์ได้ทบทวนความทรงจำความผูกพันจากครอบครัว และรู้สึกโหยหาอดีตในวัยเยาว์ที่ยังคงประทับใจรู้สึก เกิดเป็นความตระหนักถึงคุณค่าทางความงาม ความสุขและความเรียบง่ายในวิถีพื้นบ้านทางภาคใต้ ก่อเกิดเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ถ่ายทอดความทรงจำอันมีค่าเหล่านั้น ผ่านอารมณ์ บอกเล่าเรื่องราว ความรู้สึก จากลายเส้นของจินตนาการในความงามที่ความผูกพันของวิถีชีวิตพื้นถิ่นทางภาคใต้ ผ่านการปรับลดทอนรูปทรงเป็นลายเส้นและผูกประกอบลายในแบบศิลปะไทย สร้างสัญลักษณ์ทางความงาม ของรูปร่างและรูปทรงตามแบบเฉพาะตน

การสร้างสรรค์ผลงาน "จิตรกรรมลายรดน้ำ จาก อัตลักษณ์ความงามวิถีใต้" ได้รับแรงบันดาลใจมาจากวิถีชีวิตทางภาคใต้ ศิลปวัฒนธรรมและการประกอบอาชีพที่คอยหล่อเลี้ยงครอบครัว นำเสนอความประทับใจ ความสุขและความทรงจำ ในรูปแบบศิลปะไทยเทคนิคลายรดน้ำแบบโบราณ เพื่อจดบันทึกกลิ่นอายจากความงามของวิถีชีวิต ผ่านมุมมองอันพิเศษของผู้สร้างสรรค์ กระตุ้นเตือนให้เห็นถึงคุณค่า อัตลักษณ์ของความงามเฉพาะถิ่น

วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์

1. สร้างสรรค์ผลงานชุด “จิตรกรรมลายรดน้ำ จากอัตลักษณ์ความงามวิถีได้” ผ่านรูปร่างรูปทรงจาก ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของภาคใต้ สร้างสัญลักษณ์ทางความงามด้วยลายเส้นเฉพาะตน
2. เพื่อถ่ายทอดความสุข ความงาม ความประทับใจ ความเรียบง่ายที่เป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตชาวใต้
3. เพื่อเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ชุด “จิตรกรรมลายรดน้ำ จากอัตลักษณ์ความงามวิถีได้” ออกสู่สาธารณชน สร้างองค์ความรู้ นำความรู้นั้นไปทำให้เกิดประโยชน์

ขอบเขตในการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงาน จิตรกรรมลายรดน้ำ จากอัตลักษณ์ความงามวิถีได้ ได้รับแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตของครอบครัว

ขอบเขตด้านเนื้อหาเรื่องราว แสดงออกถึงอัตลักษณ์พื้นถิ่น ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา การประกอบอาชีพ และเครื่องมือเครื่องใช้ รวมถึงความเชื่อของครอบครัวทางภาคใต้

ขอบเขตด้านรูปแบบผลงานสร้างสรรค์ ปรับลดทอนรูปทรงเป็นลายเส้นและผูกประกอบลายในแบบศิลปะไทย สร้างสัญลักษณ์ทางความงาม ของรูปร่างและรูปทรงตามแบบเฉพาะตน ผ่านลายเส้นของจินตนาการจากความงามที่ความผูกพันของวิถีชีวิตพื้นถิ่นทางภาคใต้ เป็นผลงานงานสร้างสรรค์ 2 มิติในรูปแบบศิลปะไทยร่วมสมัย จำนวน 1 ชุด

ขอบเขตด้านเทคนิคในการสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการทางศิลปะไทยเทคนิคลายรดน้ำ การเตรียมพื้นไม้ด้วยยางรักสมุกแบบโบราณ เขียนลายด้วยน้ำยาหรรดาลงรักปิดทองรดน้ำ การสร้างสรรค์งานชุดนี้มีการใช้ทองคำเปลวและทองผงวิทยาศาสตร์สร้างมิติและน้ำหนัก รวมถึงจุดเด่นจุดรองจากค่าน้ำหนักของชนิดทอง

นิยามศัพท์เฉพาะ

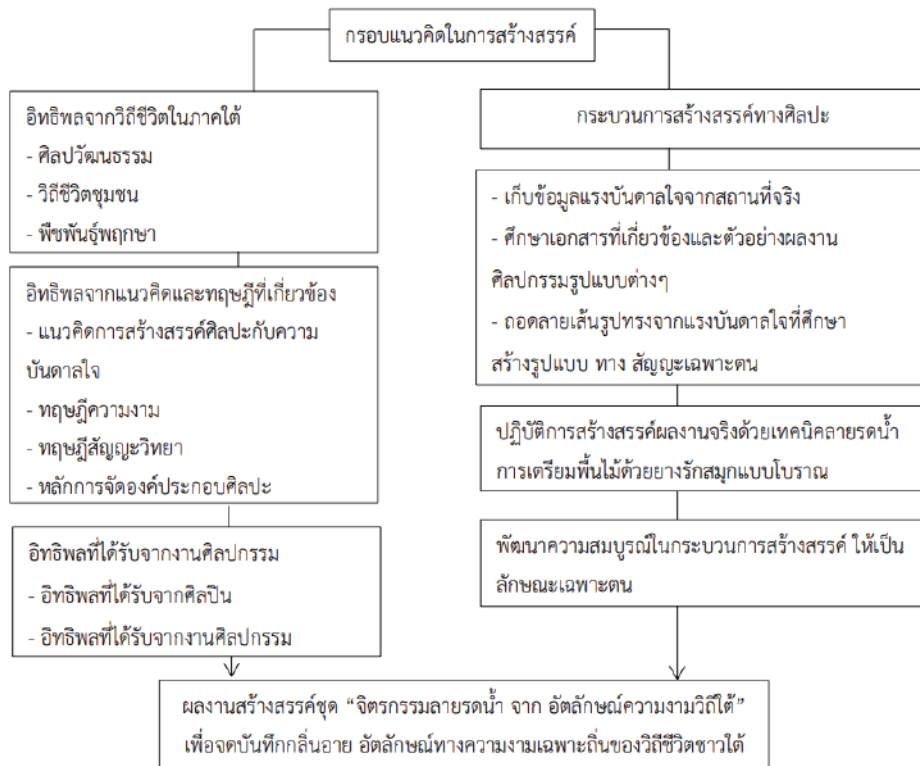
ลายรดน้ำ หมายถึง เทคนิคการสร้างสรรค์งานลายรดน้ำแบบโบราณการเตรียมพื้นรักสมุก โดยผูกจากจินตนาการ ตัดทอนและสร้างลายเส้นขึ้นมาใหม่ ในรูปแบบเฉพาะตน

อัตลักษณ์ หมายถึงรูปทรงที่ปรากฏจากสถาปัตยกรรม พรรณพฤกษาและการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชน โดยมีเป็นลักษณะเด่นทางภาคใต้

ความงามวิถีได้ หมายถึง ความงามของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา การประกอบอาชีพ และเครื่องมือเครื่องใช้ รวมถึงความเชื่อและความสงบเรียบง่ายของวิถีชีวิตชุมชนในภาคใต้

กรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานชุด “จิตรกรรมลายรดน้ำ จากอัตลักษณ์ความงามวิถีใต้” ผู้สร้างสรรค์ต้องการถ่ายทอดความทรงจำจากครอบครัว ความคิดถึงและการโหยหาอดีตผ่านประสบการณ์ตรง โดยศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและอิทธิพลที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ดังนี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. อิทธิพลจากวิถีชีวิตในภาคใต้

1.1 ศิลปวัฒนธรรม การสร้างบ้านเรือนทางภาคใต้ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประเพณีท้องถิ่นอาหารพื้นบ้าน ศิลปะการแสดงและการแต่งกาย รวมพิธีกรรมและความเชื่อ

1.2 วิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรมของการตั้งถิ่นฐานทางภาคใต้ โดยแบ่งลักษณะชุมชนออกเป็น 3 แบบคือ 1) ชุมชนหรือหมู่บ้านที่ทำนา 2) ชุมชนหรือหมู่บ้านที่ทำการประมง และ 3) ชุมชนหรือหมู่บ้านที่ทำสวน แบ่งตามลักษณะภูมิประเทศ ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ ส่งผลให้มีการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ การสร้างบ้านเรือน การเลี้ยงสัตว์

1.3 พืชพันธุ์พฤกษา ทางภาคใต้ ได้แก่ ยางพารา, ปาล์มน้ำมัน, เงาะ,ทุเรียน, มังคุด, ลองกอง, มะม่วงหิมพานต์, ลางสาด, สะตอ, มะพร้าว, ผักกูด, ต้นจาก, ดอกบัวผุดและอื่น ๆ อีกมากมาย ผลงานวิจัยสร้างสรรค์ชุด “จิตกรรมลายรดน้ำ จากอัตลักษณ์ความงามวิถีใต้” ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้ข้อมูลอิทธิพลจากวิถีชีวิตพื้นถิ่นทางภาคใต้ เก็บข้อมูลภาพถ่ายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา การประกอบอาชีพ และเครื่องมือเครื่องใช้ รวมถึงความเชื่อของครอบครัวทางภาคใต้ ปรับลดทอนรูปทรงเป็นลายเส้นและผูกประกอบลายในแบบศิลปะไทย สร้างสัญลักษณ์ทางความงามของรูปร่างและรูปทรงตามแบบเฉพาะตน

2. อิทธิพลจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการสร้างสรรคศิลป์กับความบังคาลใจ การสร้างสรรคศิลป์ หมายถึงการสรรหาหรือคิดค้นรูปทรงหรือหน่วย (unit) ที่มีสภาวะต่อจุดหมายของการสร้างสรรค และจัดระเบียบหน่วยนั้นหรือหน่วยเหล่านั้นให้เกิดเป็นรูปทรงใหม่ เป็นรูปทรงที่มีเอกภาพ หรือลักษณะเฉพาะตัวของศิลปิน (Individual) เป็นต้นแบบ (Originality) และมีเอกภาพ การสร้างสรรคตรงข้ามกับการลอกเลียนแบบ (Imitation) ไม่ว่าจะเป็นการลอกเลียนแบบจากธรรมชาติหรือจากสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น (ชูลัดนิมเสมอ, 2559)

2.1.2 แรงดลใจและแรงดลบันดาลใจก็มีหมายถึงสิ่งที่เป็นทั้งนามธรรมหรือรูปธรรมที่ก่อให้เกิดความคิดความรู้สึกมากระตุ้นเร้าให้สร้างเป็นงานศิลปะ (กำจร สุนพงษ์ศรี 2559, 151)

2.2 ทฤษฎีความงาม ค้านท์ กล่าวว่า งามไม่ได้เป็นโมโนทัศน์ แต่ความงามเป็นความรู้สึกพึงพอใจที่เกิดขึ้นในตัวผู้รับรู้สิ่งสุนทรีย์นั้น และในทฤษฎีของค้านท์ การตัดสินทางสุนทรีย์ (aesthetic judgement) ทุกชนิดนั้นเป็นการเน้นที่ความพึงพอใจ

2.3 ทฤษฎีสัญญะวิทยา ไชซูร์ ให้ความสำคัญกับ การแยกภาษาออกมาจากการใช้ภาษาและวิธีการ โครงสร้างนิยมจะเน้นการสนใจความหมายในระดับจิตไร้สำนึกกับสิ่ง อารมณ์ ดีความ ความรู้สึก ความคิด คติวิเคราะห์ ประสบการณ์ ความเข้าใจ จินตภาพสมมุติ วิเคราะห์สัญลักษณ์ วิเคราะห์รูปแบบการสร้างสรรค สังเคราะห์ข้อมูลสู่องค์ความรู้ทางด้านศิลปะ สร้างสรรคงานศิลป์ วิเคราะห์ทฤษฎีสัญญะ ทฤษฎีบุคลิก ทฤษฎีรูปทรง วิเคราะห์เนื้อหา อารมณ์ ดีความ ความรู้สึก ความคิด คติวิเคราะห์ ประสบการณ์ ความเข้าใจ จินตภาพสมมุติ สัญญะ ต่าง ๆ ที่ศึกษาเป็นส่วนย่อยเพื่อนำกลับมาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยย่อยกับหน่วยใหญ่ ให้เกิดความสำคัญกับตัวเชื่อมเพื่อศึกษาโครงสร้างนิยมที่จะมองสิ่งที่ต้องการในรูปของสัญญะ (กาญจนา แก้วเทพ, 2554, 90)

2.4 หลักการจัดองค์ประกอบศิลปะ ทศนธาตุ คือ มูลฐานหรือสิ่งสำคัญที่งานทัศนศิลป์ต้องนำมาใช้สร้างสรรคสร้างงาน ได้แก่ เส้น (Line) สี (Color) รูปร่างและรูปทรง (Shape & Form) แสงและเงา (Light and Shade) พื้นผิว (Texture) ที่ว่าง (Space) ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยสำคัญทางทศนธาตุสำหรับการสร้างงาน (กำจร สุนพงษ์ศรี, 207-208)

อิทธิพลจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาข้อมูลแนวคิดการสร้างสรรคศิลปะกับความบังคาลใจ การสร้างสรรคศิลป์ โดยใช้แรงดลบันดาลใจจากวิถีชีวิตของครอบครัว

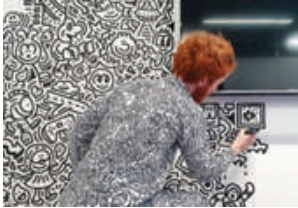
ทางภาคใต้ นำทฤษฎีความงามสุนทรีย์และความพึงพอใจที่แสดงออกถึง ความงามจากความสุข และความผูกพันจากครอบครัว ผู้สร้างสรรค์ใช้หลักสัญญาวิทยาในการสร้างรูปทรงด้วยการปรับลดทอนรูปทรง ให้เกิดลายเส้นรูปร่างใหม่ที่เข้าใจได้ง่ายและยังคงให้ความหมายแบบเดิม รวมไปถึงหลักการจัดองค์ประกอบและทัศนธาตุทางศิลปะ โดยนำรูปร่างรูปทรงมาประกอบเข้ากันด้วยวิธีการผูกลายตามแบบศิลปะไทย

3. อิทธิพลที่ได้รับจากงานศิลปกรรม

3.1 อิทธิพลที่ได้รับจากศิลปิน ผู้สร้างสรรค์ศึกษาค้นคว้าแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานจากศิลปินหลากหลายทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อเป็นกรณีศึกษาในการสร้างสรรค์ผลงานจากรูปแบบการตัดทอน รูปทรงการสร้างสรรค์และจินตนาการ การให้ความสำคัญกับแนวคิดความผูกพัน แร่งบันดาลใจจากรากเหง้าวิถีชีวิตของครอบครัวชนบท

ตารางที่ 1 ตารางวิเคราะห์ผลงานศิลปิน

ผลงาน/ชื่อศิลปิน	แนวความคิด	อิทธิพลที่ได้รับ
 <p>ทินกร กาษรสุวรรณ</p>	วิถีชีวิตความเป็นชนบท สัญลักษณ์จากผลผลิตทางการเกษตรต่าง ๆ เป็นตัวแทนความเป็นไทยพื้นบ้านแบบชนบทในวิถีที่เรียบง่าย	แนวความคิดแรงบันดาลใจและการปรับลดทอนรูปทรงจากวิถีชีวิตชนบท ในแบบเฉพาะตน
 <p>สิทธิโชค วิเชียร</p>	ความสัมพันธ์ในการดำเนินชีวิตการละเล่น ประเพณี และวัฒนธรรม ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ เป็นผลงานศิลปะที่สะท้อนให้เห็นถึงรากเหง้าของวิถีชีวิต แสดงถึงความเรียบง่าย สมถะ สุขสงบ และพอเพียง	แรงบันดาลใจจากรากเหง้าของวิถีชีวิตจินตนาการ การปรับลดทอนรูปทรงและประกอบสร้างขึ้นมาใหม่
 <p>Visoth Kakvei</p>	ได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ มีลายเส้นที่ดูซับซ้อน	การปรับลดทอนรูปทรงลายเส้นจากธรรมชาติ ประกอบและเขียนสร้างในแบบเฉพาะตน

ผลงาน/ชื่อศิลปิน	แนวความคิด	อิทธิพลที่ได้รับ
 Mr. Doodle	แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของเขามาจากการดูดิสนีย์ ปิกัสโซ่	การจินตนาการและการออกแบบลายเส้นเป็นเรื่องราว ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน

3.2 อิทธิพลที่ได้รับจากงานศิลปกรรม ผู้สร้างสรรค์ศึกษาค้นคว้าแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมหลากหลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลงานศิลปะลายนํ้างานประณีตศิลป์ที่ทรงคุณค่าของไทยสมัยอยุธยา ผลงานรูปแบบและเทคนิคต่าง ๆ ค้นพบว่าการสร้างสรรค์งานศิลปะได้มีการปรับลดทอนรูปทรง ซึ่งเป็นการสื่อสารของรูปภาพที่ตรงไปตรงมาเข้าใจได้ง่าย โดยเป็นการจัดบันทึกเรื่องราวของมนุษย์ในยุคสมัยนั้น เพื่อเป็นกรณีศึกษาในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้

ตารางที่ 2 ตารางวิเคราะห์ผลงานศิลปกรรม

ผลงาน/ชื่อศิลปิน	แนวความคิด	อิทธิพลที่ได้รับ
 ภาพเขียนสีผาแต้ม	ภาพเขียนสีโบราณ ภาพกลุ่มสัตว์ ช้าง ปลา วัว เต่า ภาพมือ เครื่องมือ จัปสัตว์น้ำ ภาพคน และภาพ ลวดลายเรขาคณิต บอกเล่าถึง พิธีกรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตของ มนุษย์ในยุคจูปลาและล่ำสัตว์ สมัยก่อนประวัติศาสตร์	การปรับลดทอนรูปทรง จากสิ่งมีชีวิตเป็นการบันทึกพิธีกรรม ความเชื่อวิถีชีวิตของมนุษย์โดยเข้าใจง่าย
 ลัทธิโซค วิเชียร	ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ พืชพรรณพฤษชา และสัตว์ป่าเล็ก	รูปของธรรมชาติ พืชพรรณพฤษชา และสัตว์ เทคนิคการเขียนลายรดนํ้า
 Visoth Kakvei	ธรรมชาติดอกไม้ และการออกแบบ หุ่นโมตราสัญลักษณ์ของเมือง นครศรีธรรมราช	ลักษณะการออกแบบจากธรรมชาติ หลักการใช้สี 2 สีและการสร้างค่านํ้าหนัก

ผลงาน/ชื่อศิลปิน	แนวความคิด	อิทธิพลที่ได้รับ
 <p>จิตรกรรมของอียิปต์</p>	<p>จิตรกรรมเป็นงานที่เน้นให้เห็นรูปร่างแบน ๆ มีเส้นรอบนอกที่คมชัด จัดท่าทางของคนแสดงอิริยาบถต่าง ๆ ในรูปสัญลักษณ์มากกว่าแสดงความเหมือนจริงตามธรรมชาติ มักเขียนอักษรภาพลงในช่องว่างระหว่างรูปด้วย</p>	<p>การปรับลดทอนรูปทรง จากสิ่งมีชีวิตเป็นการบันทึกพิธีกรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตของมนุษย์ มีลักษณะสัญลักษณ์ที่เข้าใจง่าย</p>

กระบวนการสร้างสรรค์

ขั้นตอนการสร้างภาพร่าง เป็นกระบวนการที่สำคัญในการประมวลแนวความคิดและจินตนาการ จากความรู้สึกที่ได้สัมผัสและใกล้ชิดในวิถีชีวิตของครัว ผู้สร้างสรรค์ได้ตระหนักถึงคุณค่าทางความงาม ความสุข ความอบอุ่น และความเรียบง่าย ทำให้ได้พบทวนความทรงจำและรู้สึกโหยหาอดีตในวัยเยาว์ ที่ยังคงประทับใจไม่รู้ลืม นำมาสู่การเก็บข้อมูลบันทึกภาพและจดบันทึกเรื่องราว ลดทอนรูปทรงออกมาเป็นลายเส้นภาพร่างผลงาน ในรูปแบบเฉพาะตน

ภาพที่ 1: ข้อมูลภาพร่าง
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2563

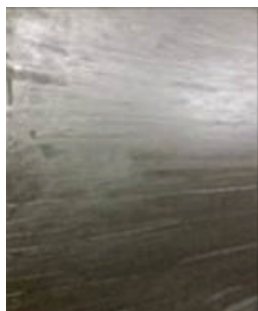
ภาพที่ 2 ยางรักอย่างดี น้ำยาหรดาล ทองคำเปลว
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2564

ภาพที่ 3 ฝักส้มป่อย ยางกระถินณรงค์ หรดาลหิน ทองคำเปลว ดินสอพอง ทองผงวิทยาศาสตร์
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2564

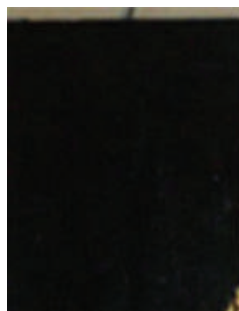
ภาพที่ 4 ฝักส้มป่อย ยางกระถินณรงค์ หรดาลหิน ทองคำเปลว ดินสอพอง ทองผงวิทยาศาสตร์
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2564

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการเตรียมพื้นพื้นไม้รักสมุกแบบโบราณ

(ก) เตรียมพื้นไม้ที่จะเขียนลายรดน้ำ โดยขัดผิวให้เรียบ

นำรักน้ำเกลี้ยงทาพื้นให้ทั่วเพื่ออุดรอยเสี้ยนและฝังไว้จนแห้ง

(ข) นำรักน้ำเกลี้ยงผสมสมุก บดให้เข้ากันจนละเอียด นำไปทาที่พื้นผิว

จากนั้นปล่อยให้แห้งสนิท นำหินหรือกระดาษทรายขัดผิวให้เรียบเสมอกัน

(ค) เมื่อทารักและขัดผิวจนได้พื้นผิวที่มีความหนาเหมาะสมแล้ว แล้วทาด้วยรักน้ำเกลี้ยง และนำไปเก็บในที่มืดซิดไม่มีฝุ่นจับได้ จนแห้งสนิท นำพื้นผิวนั้นมาขัด บัด ทำความสะอาด

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2564

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 6 ขั้นตอนการเตรียมน้ำยาหรดาล

(ก) นำผักส้มป่อยไปต้ม ยางกระถินณรงค์ไปต้ม แยกเป็นสารประกอบ 2 ตัวในการเตรียมผสมน้ำยา

(ข) หรดาลหินบดละเอียดกับหินหัด แช่น้ำทิ้งไว้หลายวันรินน้ำออกและทำเช่นเดิม 3 ครั้ง เพื่อลดความเค็ม

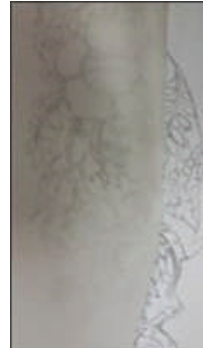
(ค) ผสมหรดาลกับน้ำผักส้มป่อยและกากกระถินณรงค์เข้าด้วยกันด้วยโกร่งบดยา

ทดสอบน้ำยาหรดาลโดยการลองเขียนเส้นบนพื้นของชิ้นงานรอแห้งใช้ผ้าเช็ดแล้วไม่หลุดออก

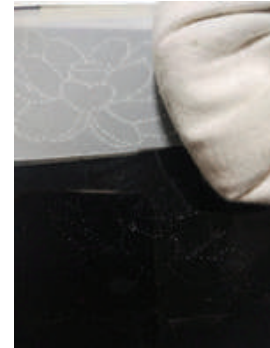
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2564

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 7 ขั้นตอนการเตรียมแบบแผ่นปรุ

(ก) นำกระดาษไขมาวางซ้อนไว้บนตัวลายต้นแบบที่จะใช้เขียน ใช้เข็มแหลมปรุตามเส้นลายที่เขียนไว้

(ข) ก่อนที่จะนำกระดาษลายไปทาบพื้นผิวที่จะเขียน

(ค) นำกระดาษปรุลายมาทาบเอาฝุ่นดินสอพองเผาใส่ลูกประคบ นำมาตบบนกระดาษตามรอยปรุ เพื่อให้ฝุ่นนั้นผ่านรูปรุ ไปติดบนพื้นผิวเป็นลวดลาย

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2564

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 8 ขั้นตอนการทำความสะอาดพื้นและรอยแบบปรุ

(ก) ทำความสะอาดพื้นผิว ด้วยดินสอพองผสมน้ำขี้ดเพื่อลดความมันของผิวชิ้นงาน

(ข) เตรียมอุปกรณ์ น้ำยาหรดาล พู่กัน และสะพานรองมือ

(ค) น้ำยาหรดาลที่เตรียมไว้มาเขียนตามรอยที่ใช้ลูกประคบรอยแบบปรุไว้

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2564

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 9 ขั้นตอนการเตรียมเขียนลาย

(ก) นำน้ำยาหรดาลที่เตรียมไว้มาเขียนตามรอยที่ใช้ลูกประคบรอยแบบปรุไว้

และถมช่องไฟที่ต้องการให้เห็นพื้นรักสีดำ

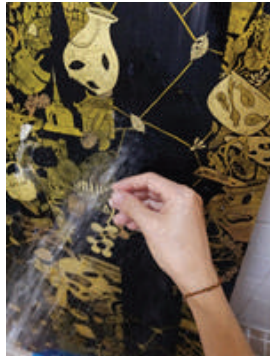
(ข) เมื่อเขียนเสร็จใช้ผ้านุ่มเช็ดฝุ่นออกแล้วนำผ้าชุบยางรักที่เคี่ยวไฟไว้จนเหนียวเช็ดรัก

(ค) การเช็ดรักออกให้เหลือบางที่สุด เรียกว่า การถอนรัก ปิดทองลงบนพื้นที่เช็ดรักไว้

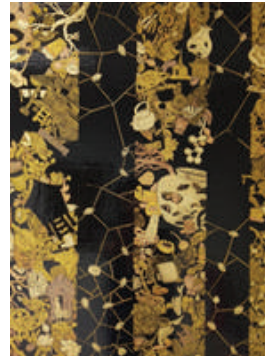
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2564

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 10 ขั้นตอนการปิดทองรดน้ำ

(ก) ขัดทำความสะอาดผิวงานด้วยดินสอพองผสมน้ำอีกครั้ง

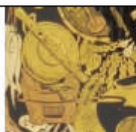

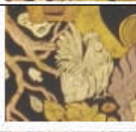

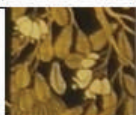

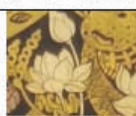
(ข) พรมน้ำให้ชุ่มพื้นผิวทั้งหมด ทิ้งไว้ 2-3 นาที ให้หรดาลละลาย และเช็ดออกด้วยสำลีชุบน้ำเบา ๆ

นำน้ำมารดและล้างจนน้ำยาหรดาลออกจนหมด

(ค) ผลงานลายรดน้ำที่เสร็จสมบูรณ์

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2564

ตารางที่ 3 ตารางแสดงการถอดรูปแบบเป็นลายเส้นสู่ผลงานสร้างสรรค์“จิตรกรรมลายรดน้ำ จาก อัตลักษณ์ความงามวิถีใต้”

ที่มาของลาย	ภาพต้นแบบ	ถอดรูปแบบเป็นลายเส้น	ผลงานสร้างสรรค์
ใบยางพารา			
วัดพระธาตุนครศรีธรรมราช			
ซุ้มประตูพระบรมธาตุไชยา			
ปลาตากในกระด้ง			
ช่องใส่ปลา			
เตาอังโล่			
โกบ้าน			
ผลมะม่วงหิมพานต์			
ฝักสะตอ			
ดอกบัว			

ภาพที่ 11 อัตลักษณ์ความงามวิถีใต้
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2564

ผลการศึกษา

ผลงานสร้างสรรค์ชุด “จิตรกรรมลายรดน้ำ จาก อุดลักษ์ณ์ความงามวิถีได้” ถ่ายทอดความสุข ความงาม ความประทับใจ จากครอบครัว ความเรียบง่ายที่เป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตชาวใต้ ผ่านรูปร่าง รูปทรงจาก ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของภาคใต้ ปรับลดทอนรูปทรงสร้าง สัญลักษณ์ความงามอันพิเศษเฉพาะตนของผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 12 รายละเอียดผลงาน ชุด อุดลักษ์ณ์ความงามวิถีได้

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์, 2564

ผลงานสร้างสรรค์ชุด “จิตรกรรมลายรดน้ำ จาก อุดลักษ์ณ์ความงามวิถีได้” มีกระบวนการสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะไทยเทคนิคลายรดน้ำ เป็นงานประณีตศิลป์ซึ่งมีขั้นตอนวิธีการสร้างสรรค์ที่ซับซ้อน วิธีทำมีรายละเอียดยุ่งยาก ต้องใช้ความสามารถและความชำนาญค่อนข้างสูงในการทำงาน อากาศมีผลมากต่อการเตรียมพื้นรัก ถ้าอากาศร้อนมากรักจะแห้งช้าหรือไม่แห้ง อากาศชื้นทำให้พื้นรักแห้งไว แต่ไม่เหมาะกับการเขียนลายเพราะจะทำให้ให้น้ำยาหรดาลมีความชื้นเช็ดรักแล้วหลุดได้ ปิดทองไม่ติด ฉะนั้นควรเตรียมพื้นรักในช่วงที่มีอากาศชื้นและควรเขียนลายในช่วงที่มีอากาศแห้งจะดีที่สุด จากผลการวิจัยพบว่าการลงรักปิดทองด้วยทองคำเปลวและทองผงวิทยาศาสตร์นั้น ผู้สร้างสรรค์ต้องใช้วิธีการเขียนน้ำยาหรดาล และปิดทองทีละชั้นแล้วรดน้ำ ต้องให้เวลาในการคงตัวของทองชนิดที่หนึ่งประมาณครึ่งวันถึงจะเขียนทับในพื้นที่ใกล้เคียงได้ ทำแบบนี้ซ้ำ ๆ จบผลงานสร้างสรรค์เสร็จสมบูรณ์ ผลงานสร้างสรรค์ชุดนี้ได้ใช้รูปทรงจากความประทับใจในวิถีชีวิตชาวใต้ โดยถนอมลายเส้นจากสิ่งที่พบเห็นปรับลดทอนรูปทรงด้วยการใช้หลักสัญลักษณ์วิทยา ในการสร้างสัญลักษณ์ของรูปร่างรูปทรงผ่านมุมมองอันพิเศษของผู้สร้างสรรค์ ใช้หลักทฤษฎีความงามทางสุนทรียะและความพึงพอใจ จากแรงบันดาลใจในวิถีชีวิตของครอบครัว เพื่อแสดงออกถึง ความงาม ความสุข และความอุดมสมบูรณ์ในวิถีชีวิตทางภาคใต้

ผลการศึกษา

โครงการวิจัยสร้างสรรค์ “จิตรกรรมลายรดน้ำ จากอัตลักษณ์ความงามวิถีใต้” ต้องการกระตุ้นเตือนให้ชุมชน สังคม ตระหนักถึงคุณค่าทางความงาม ความสุขและความเรียบง่ายอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นทางภาคใต้ และเผยแพร่องค์ความรู้เทคนิคกระบวนการจิตรกรรมลายรดน้ำแบบโบราณ โดยมีแนวคิดที่ร่วมสมัยและการประยุกต์ใช้วัสดุทดแทนทองคำเปลวเพื่อสร้างความต่างของสีและน้ำหนัก รวมถึงจุดเด่นจุดรองในผลงานสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางด้านศิลปะ หรือการต่อยอดพัฒนาแนวความคิดใหม่ให้ผู้สนใจได้เรียนรู้ถึงหลักการ วิธีการนำไปประยุกต์หรือพัฒนาต่อยอดได้

สรุปและอภิปรายผล

ผลงานสร้างสรรค์ ชุด “จิตรกรรมลายรดน้ำ จาก อัตลักษณ์ความงามวิถีใต้” มีเนื้อหาและเรื่องราวที่แสดงออกถึง อัตลักษณ์เฉพาะถิ่นทางภาคใต้ของประเทศไทย เป็นความทรงจำ ความประทับใจ และความผูกพันจากครอบครัวของผู้สร้างสรรค์ เกิดเป็นแรงดลใจและตระหนักถึงความงามจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา การประกอบอาชีพ และการสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ รวมถึงความเชื่อของครอบครัว การปลูกสร้างบ้านเรือนในรูปแบบลักษณะทางภาคใต้ มีการสร้างบ้านด้วยไม่วางเสาไม้บนดินเสาปูน มีใต้ถุนบ้านแบบยกสูง การเลี้ยงสัตว์ไว้ดูสวยงามและการเลี้ยงสัตว์เพื่อประกอบอาหาร ได้แก่ หมู หมา ปลา ไก่ ไก่แจ้ แมว นกกรงหัวจุก เป็นต้น การสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น จอบ เสียม อุปกรณ์การประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา จักรรีดยางพารา ถัง โถง และอุปกรณ์อื่น ๆ รวมถึงความเชื่อของครอบครัว ผู้สร้างสรรค์ได้หยิบใช้รูปทรงจากวัดพระธาตุ นครศรีธรรมราช รูปทรงของดอกบัวลักษณะต่าง ๆ เพื่อต้องการแทนค่าความรักความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประเพณีท้องถิ่น อาหารพื้นบ้านที่มีลักษณะเด่นของทางภาคใต้ พืชพันธุ์พืชผัก อันได้แก่ ผักสะตอ มะม่วงหิมพานต์ ต้นยางพารา ลูกเนียง ใบผักเหมียง ดอกบัวผุดและอื่น ๆ อีกมากมาย การทำครัว การเตรียมอาหารก็เป็นหัวใจหลักของการดำรงชีพ ในสมัยวัยเยาว์ของผู้สร้างสรรค์ มีคุณแม่ที่คอยหุงข้าวให้ทานโดยใช้เตาถ่านหรือเตาอั้งโล่แบบโบราณ ซึ่งเป็นความทรงจำที่มีกลิ่นอายของความสุขเมื่อได้กลิ่นหอมของข้าวสวย จากความผูกพันในรายละเอียดเล็ก ๆ อันมีค่าเหล่านี้ ได้มากระทบใจของผู้สร้างสรรค์เกิดเป็นความโหยหาในอดีต ผู้สร้างสรรค์จึงต้องการนำเสนอความสุขที่เรียบง่ายในวิถีชีวิต ด้วยการปรับลดทอนรูปทรงเป็นลายเส้นสร้างสรรค์ด้วยจินตนาการส่วนตัว ผูกประจบลวดลายในรูปแบบศิลปะไทย สร้างสัญลักษณ์ทางความงามของรูปร่างและรูปทรงตามแบบเฉพาะตนด้วยกระบวนการทางศิลปะไทยเทคนิคลายรดน้ำ การเตรียมพื้นไม้ด้วยยางรักผสมกแบบโบราณ เขียนลายด้วยน้ำยาหรดาลและลงรักปิดทองรดน้ำ ในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ มีลักษณะพิเศษด้วยการใช้ทองคำเปลวร้อยเปอร์เซ็นต์และทองผงวิทยาศาสตร์ สร้างสรรค์ผลงานให้เกิดมิติและน้ำหนักรวม

ถึงจุดเด่นจุดรองในรายละเอียดของตัวผลงาน จากค่าน้ำหนักของทองต่างชนิดกันทองคำเปลวให้ความรู้สึกมันเงา และวาว มีความสว่าง อร่ามเมื่อกระทบกับแสง ทองผงวิทยาศาสตร์ที่นำมาใช้มีด้วยกันหลายเฉดสีให้ความรู้สึกโปร่ง และเบาบาง ผลงานดูมีความเก่าด้วยลักษณะของฝุ่นผงที่กระจายไม่เท่ากันเป็นเสน่ห์ของผลงาน เพื่อถ่ายทอดความสุข ความงาม ความประทับใจ ความเรียบง่ายที่เป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตชาวใต้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ในวงการศิลปะร่วมสมัย นำความรู้นั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานทางด้านศิลปะ เผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ชุด “จิตรกรรมลายรดน้ำ จาก อัตลักษณ์ความงามวิถีใต้” ออกสู่สาธารณชน กระตุ้นเตือนให้สังคมและผู้ที่มีความสนใจได้ตระหนักเห็นถึงคุณค่า อัตลักษณ์ของความงามเฉพาะถิ่นซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ, (2554), ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัจจกร สุนพงษ์ศรี, (2559). สุนทรียศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เครื่องถมนคร by green. (2558). ปีนึกผม และ กี่ฟัดิดผม โดย เครื่องถมนคร. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2564, เข้าถึงได้ จาก <http://www.bygreennieloware.com/category/62>
- ชลูด นิมเสมอ. (2553). องค์ประกอบของศิลปะ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- น้ำชาติ ประชาชื่น.(2560).คอลัมน์รู้ไปไม่ด : ลายรดน้ำ. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2564, เข้าถึงได้จาก https://www.khaosod.co.th/lifestyle/news_428920
- p.benzbenz .ประวัติศาสตร์ศิลป์: ลายรดน้ำ. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564, เข้าถึงได้จาก https://pbenzbenz.blogspot.com/2011/06/2650.html?fbclid=IwAR3o-q_cGrt-S_T28